

REPUBLIKA E KOSOVËS - REPUBLIKA KOSOVO - REPUBLIC OF KOSOVO

GJYKATA KUSHTETUESE
USTAVNI SUD
CONSTITUTIONAL COURT

Priština, 24. jula 2024.godine
Br. ref.: MPM 2493/24

ZAJEDNIČKO SUPROTNO MIŠLJENJE
sudija Remzije Istrefi-Peci, Enver Peci i Jeton Bytyqi

u

slučaju br. KI172/23

Podnosilac

Rejhane Ceka
Fiknete Ceka
Lejlane Ceka
Sara Ceka

Ocena ustavnosti rešenja Vrhovnog suda Kosova Rev. br. 216/2023 od 19. juna 2023. godine u vezi sa presudom Apelacionog suda Kosova Ac. br. 3023/2020 od 7. aprila 2023. godine

Poštujemo odluku većine sudija (u daljem tekstu: većina) Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Sud). Slažemo se sa većinom da je zahtev prihvatljiv, međutim, uvek uz poštovanje, glasali smo protiv utvrđivanja povrede stava 1. člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa stavom 1. člana 6. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLP). Stoga, iz razloga koji će biti izloženi u nastavku i na osnovu pravila 56. (Suprotna mišljenja) Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik), podnosimo ovo suprotno mišljenje.

Delokrug zahteva

- Podnositeljke zahteva osporavaju rešenje [Rev. br. 216/2023] Vrhovnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Vrhovni sud) od 19. juna 2023. godine u vezi sa presudom [Ac. br. 3023/2020] Apelacionog suda Kosova (u daljem tekstu: Apelacioni sud) od 7. aprila 2023. godine i presudom [C. br. 237/18] Osnovnog suda u Uroševcu - ogranak u Kačaniku (u daljem tekstu: Osnovni sud) od 13. decembra 2020. godine.
- Podnositeljke zahteva smatraju da su gore navedenim odlukama povredena njihova prava zagarantovana članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav) u vezi sa članom 6. Evropske konvencije o

ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP), članom 32. [Pravo na pravno sredstvo], članom 54. [Sudska zaštita prava], kao i stavovima 3. i 5. člana 102. [Opšta načela sudskog sistema] Ustava.

3. Većina je odlučila (i) da utvrdi da je došlo do povrede stava 1. člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo u vezi sa stavom 1. člana 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP; (ii) da proglasi ništavim rešenje [Rev. br. 216/2023] Vrhovnog suda Kosova od 19. juna 2023. godine; i (iii) da vrati rešenje [Rev. br. 216/2023] Vrhovnog suda Kosova od 19. juna 2023. godine na ponovno odlučivanje pred tim sudom.

Činjenice slučaja i navodi podnositeljki zahteva

4. Činjenice slučaja koje su predstavljene i u presudi u slučaju KI172/23, odnose se na tužbeni zahtev podnositeljki zahteva i njihovih roditelja protiv osiguravajućeg društva "Elsig A.D." (u daljem tekstu: Osiguravajuće društvo) za naknadu materijalne i nematerijalne štete zbog smrti svog brata u saobraćajnoj nesreći.
5. Osnovni sud je usvojio tužbeni zahtev podnositeljki zahteva i njihovih roditelja u odnosu na naknadu materijalne i nematerijalne štete, pri čemu je za nematerijalnu štetu podnositeljka zahteva dosuđen, svakoj pojedinačno, iznos u visini od 8.000 (osam hiljada) evra, a svakom roditelju u visini od 10.000 (deset hiljada) evra. Nakon žalbe osiguravajućeg društva, Apelacioni sud je preinačio presudu Osnovnog suda u odnosu na podnositeljke zahteva, tako što je iznos od 8.000 (osam hiljada) evra smanjio na 5.000 (pet hiljada) evra za svaku od podnositeljki zahteva. Kao rezultat toga, podnositeljke zahteva su uložile reviziju protiv presude Apelacionog suda za naknadu štete pozivajući se na pogrešnu primenu odredaba materijalnog prava. Vrhovni sud je rešenjem [Rev. br. 216/2023] od 19. juna 2023. godine, odbacio reviziju kao nedozvoljenu jer je utvrdio (i) da su na osnovu člana 268. Zakona br. 03/L-006 o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP), podnositeljke zahteva prosti (obični) suparničari, gde procesni položaj jednog suparničara ne zavisi od procesnog položaja ostalih suparničara, tako da se i vrednost spora uzima posebno za svaku od njih; i da je usled toga, (ii) budući da vrednost spora nije prelazila iznos od 3.000 (tri hiljade) evra za svaku od njih, na osnovu stava 2. člana 211. ZPP-a, njihova revizija nedozvoljena.
6. Podnosioci zahteva pred Sudom navode da je došlo do povrede (i) prava na pravično i nepristrasno suđenje zagarantovanog članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP-a; (ii) prava na pravno sredstvo zagarantovanog članom 32. Ustava; kao i (iii) prava na sudsku zaštitu prava zagarantovanog članom 54. Ustava, kao i (iv) stavova 3. i 5. člana 102. Ustava, između ostalog, zbog toga što, prema njihovim navodima, vrednost predmeta njihovog spora prelazi vrednost od 3.000 (tri hiljade) evra, zbog toga što njihovi zahtevi nisu posebni sporovi, već predstavljaju jedinstveni zahtev, iz razloga što su (i) zasnovani na istom pravnom i činjeničnom osnovu; (ii) odnose se na jednog tuženog; kao i (iii) sadrže iste zahteve za sve tužioce.

Preliminarna zapažanja

7. Kao što je prethodno navedeno, većina je utvrdila da su osporene odluke donete uz povredu stava 1. člana 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava u vezi sa stavom 1. člana 6. (Pravo na pravično suđenje) EKLJP, sa obrazloženjem da je Vrhovni sud prekršio načelo "*pristupa sudu*" pošto nije odlučio o reviziji koja je podneta protiv presude kojom je iznos naknade sa 8.000 (osam hiljada) evra smanjen na 5.000 (pet hiljada) evra za svaku od podnositeljki zahteva pojedinačno, već je odbacio reviziju kao nedozvoljenu zbog toga što vrednost koja je utvrđena u presudi Apelacionog suda koju

je revizijom pobila svaka od podnositeljki nije prelazila iznos od 3.000 (tri hiljade) evra, kao uslov za podnošenje revizije na osnovu člana 211. ZPP-a.

8. S tim u vezi, za većinu nije bilo sporno (i) da je vrednost koju je revizijom pobila svaka od podnositeljki zahteva protiv presude Apelacionog suda bila ispod vrednosti od 3.000 (tri hiljade) evra; sporno je, prema većini, u okolnostima konkretnog slučaja, uključujući i na osnovu navoda podnositeljki zahteva (ii) to da li je vrednost spora od preko 3.000 (tri hiljade) evra kao zakonski uslov za podnošenje revizije morala da bude ocenjena od strane Vrhovnog suda pojedinačno za svaku od podnositeljki zahteva, ili je (iii) uzimajući u obzir konkretne okolnosti slučaja, vrednost morala biti ocenjena u celini za sve podnositeljke, odnosno u vrednosti od 12.000 (dvanaest hiljada) evra.
9. Većina je, u suštini, obrazložila da je, u okolnostima konkretnog slučaja, primarna dužnost Vrhovnog suda bila da relevantne odredbe ZPP-a razradi i primeni u celosti, a ne izolovano. Tačnije, primena člana 211. ZPP-a, koji utvrđuje iznos od preko 3.000 (tri hiljade) evra kao uslov za podnošenje revizije, u vezi sa članom 268. ZPP-a koji utvrđuje da je svaki suparničar u parničnom postupku stranka za sebe i da izvršenje ili neizvršenje takvih radnji ne ide ni u korist ni na štetu drugih suparničara, dok s druge strane potpuno mimoilaženje člana 32. ZPP-a koji utvrđuje da ukoliko podignuta tužba protiv jednog optuženog uključuje nekoliko zahteva koji se oslanjaju na istu faktičku i pravnu osnovu, onda se vrednost predmeta spora utvrđuje prema sumi opšte vrednosti svih zahteva, dok je primena i/ili neprimena člana 32. ZPP-a bila odlučujuća za ispunjenje aspekta *ratione valoris* za podnošenje revizije i da li je ovo rezultiralo “prekomernim formalizmom” u tumačenju i primeni zakona u kontekstu prava na “pristup pravdi”, prema sudskoj praksi ESLJP-a.
10. Uz poštovanje prema većini, ne možemo se složiti sa gore navedenim nalazima jer smatramo da ovi nalazi nisu u skladu sa sudskom praksom Suda i sudskom praksom ESLJP-a.

Što se tiče ustavnosti rešenja [Rev. br. 216/2023] Vrhovnog suda Kosova od 19. juna 2023. godine

11. Na početku, a kako je istaknuto i u sudskoj praksi Suda, pitanje odbacivanja revizije zbog toga što ne dostiže zakonom utvrđenu vrednost, spada u delokrug prava na “pristup sudu”, kao sastavnog dela pravičnog suđenja zagarantovanog članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP (vidi slučaj Suda [KI96/22](#), podnosilac *Naser Husaj i Uliks Husaj*, rešenje o neprihvatljivosti od 29. avgusta 2023. godine, stav 49). Shodno tome, na osnovu sudske prakse ESLJP-a, ali i Suda, “pravo na sud” utvrđuje da stranke u postupku moraju imati delotvorno pravno sredstvo koje im omogućava zaštitu njihovih građanskih prava (vidi gore navedene slučajeve Suda [KI54/21](#), podnosilac *Kamber Hoxha*, stav 62; [KI224/19](#), podnosilac *Islam Krasniqi*, stav 35; i [KI20/21](#), podnositeljka *Violeta Todorović*, stav 41, vidi, u ovom kontekstu i predmete ESLJP-a [Běleš i drugi protiv Češke Republike](#), stav 49 i gore navedeni slučaj [Nait-Liman protiv Švajcarske](#), stav 112).
12. Međutim, pravo na “pristup sudu” nije apsolutno, već može biti podvrgnuto ograničenjima, pošto po svojoj prirodi zahteva uređenje od strane države, koja uživa određeno polje slobodne procene u tom smislu (vidi, s tim u vezi, gore navedene slučajeve Suda [KI54/21](#), stav 64; i [KI20/21](#), citiran iznad, stav 44). U tom kontekstu, sva ograničenja prava na pristup sudu ne smeju suziti ili smanjiti pristup licu na takav način ili u takvoj meri da se naruši sama suština “prava na sud”. Takva ograničenja neće biti kompatibilna ako se njima ne teži ostvarenju legitimnog cilja ili ako ne postoji razuman odnos srazmernosti između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži (vidi

gore navedeni slučaj Suda KI 20/21, citiran iznad, stav 45, i predmete ESLJP-a [Sotiris i Nikos Koutras ATTEE protiv Grčke](#), presuda od 16. novembra 2000. godine, stav 15, i [Běleš i drugi protiv Češke Republike](#), presuda od 12. novembra 2002. godine, stav 61).

13. U tom kontekstu, a konkretnije u vezi sa zakonskim pragom *ratione valoris*, ESLJP je svojom sudskom praksom naglasio da je on *“dalje prepoznao da je primena zakonskog praga ratione valoris za žalbe Vrhovnom sudu, legitimna i razumna procesna pretpostavka s obzirom na samu suštinu uloge Vrhovnog suda da se bavi samo stvarima od potrebnog značaja”* (vidi predmet ESLJP-a [Zubac protiv Hrvatske](#), br. 40160/12, presuda od 5. aprila 2018. godine, stav 83 i tu citirane predmete).
14. Takođe, ESLJP je objasnio da je na *“osnovu prakse koja se odnosi na primenu zakonskih ratione valoris ograničenja pristupa višim sudovima, Sud je u različitoj meri u obzir uzimao određene dalje faktore, odnosno (i) predvidljivost ograničenja, (ii) pitanje da li je podnosilac zahteva ili tužena država taj ko treba da snosi štetne posledice grešaka počinjenih tokom postupka, a koje su dovele do uskraćivanja pristupa podnosiocu zahteva vrhovnom sudu i (iii) pitanja da li se može smatrati da predmetna ograničenja uključuju “preterani formalizam”* (vidi predmet [Zubac protiv Hrvatske](#), stav 85 i tu citirane predmete).
15. U tom smislu, a konkretnije u vezi sa predvidljivošću ograničenja, ESLJP je istakao da koherentna domaća sudska praksa i dosledna primena te prakse obično su dovoljne za ispunjenje kriterijuma predvidljivosti u pogledu ograničenja pristupa višem sudu (vidi predmet ESLJP-a [Jovanović protiv Srbije](#), citiran iznad, stav 48, i [Egić protiv Hrvatske](#), citiran iznad, stavovi 49 i 57).
16. Dakle, kako proizilazi iz načela ESLJP-a, u principu, uslovljavanje pravnog sredstva na nivou Vrhovnog suda određenom vrednošću, sa stanovišta prava na pravično suđenje, dozvoljeno je i legitimno uzimajući u obzir suštinu uloge viših sudova da se bave samo stvarima od potrebnog značaja i mora ispunjavati gore navedene kriterijume utvrđene u sudskoj praksi ESLJP-a.
17. U konkretnom slučaju, Vrhovni sud je osporenom odlukom odlučio da je revizija podnositeljki zahteva nedozvoljena, iz razloga što vrednost spora svake podnositeljke zahteva pojedinačno, na osnovu prostog (običnog) suparničarstva, nije prelazila iznos od 3.000 (tri hiljade) evra. Vrhovni sud je zasnovao svoju odluku na stavu 2. člana 211, kojim je utvrđeno: *“Revizija se ne dozvoljava u imovinsko pravnim sporovima u kojima se tužbeni zahtev odnosi na novčane zahteve, predaju stvari, ili ispunjavanjem neke druga polaganja, ukoliko vrednost predmeta spora u delu pobijenom presudom ne prelazi sumu od 3.000 €”*, i članu 268. ZPP-a, prema kojem: *“Svaki suparničar u parničnom postupku je stranka za sebe, te njegove izvršene proceduralne radnje ili neizvršavanje takvih radnji ne idu ni u korist ni na štetu drugih suparničara”*.
18. S tim u vezi, Vrhovni sud je obrazložio: *[...] citirane odredbe se odnose na dozvoljenost revizije uslovljenu vrednošću spora koja mora iznositi preko 3.000 (tri hiljade) evra da bi revizija bila dozvoljena i na situaciju kada je revizija dozvoljena bez obzira na vrednost spora prema isključujućem kriterijumu za prirodu sporne stvari. U ovom slučaju, vrednost spora u delu koji je odbijen od strane drugostepenog suda za tužioce za svaki njihov zahtev pojedinačno je: za tužilju [R.C.], sestru pokojnika u iznosu od 3.000 €, za tužilju [F.C.], sestru pokojnika u iznosu od 3.000 €, za tužilju [L.C.], sestru pokojnika u iznosu od 3.000 €, za tužilju [S.C.], sestru pokojnika u iznosu od 3.000 €, što ne prelazi iznos od 3.000 € za nijednu od tužilja. U ovom slučaju se radi o običnim ili prostim suparničarima, gde procesni položaj jednog suparničara ne zavisi od procesnog položaja ostalih suparničara. Na osnovu člana 268. ZPP-a, svaki od*

suparničara je samostalan u suđenju, a vrednost spora se uzima pojedinačno za svakog od njih”.

19. Shodno tome, Vrhovni sud je smatrajući (i) da je svaki suparničar u ovom parničnom postupku stranka za sebe i da izvršenje ili neizvršenje takvih procesnih radnji, ne ide ni u korist ni na štetu drugih suparničara; ocenio (ii) da nijedna od podnositeljki zahteva nije prešla prag od 3.000 (tri hiljade) evra, kako je utvrđeno u članu 211. ZPP-a.
20. Na osnovu svega napred navedenog, smatramo da je ovaj nalaz Vrhovnog suda u saglasnosti sa već konsolidovanom praksom Ustavnog suda, koji je u određenom broju slučajeva pred njim odlučio o pitanjima dozvoljenosti revizije pred Vrhovnim sudom kao rezultat neispunjenja praga vrednosti spora. U tom kontekstu, pozivamo se na slučaj Suda [KI199/18](#), rešenje o neprihvatljivosti od 6. juna 2019. godine, odnosno stav 38, u kome je Sud naglasio da *“Sudska praksa ovog Suda pokazuje da je bilo i drugih slučajeva – kao i ovaj sadašnji - kada su osporavana rešenja Vrhovnog suda putem kojih su odbijeni, kao nedozvoljeni, zahtevi za reviziju u kojima je vrednost spora bila ispod 3.000 evra. U takvim slučajevima, kao i u ovom sadašnjem, Sud se fokusirao samo na to da li su relevantni podnosioci zahteva imali (u celovitosti) koristi od pravičnog i nepristrasnog suđenja ne upuštajući se u pitanje zakonitosti i aspekte tumačenja proceduralnog i materijalnog prava jer je takva ingerencija u primarnoj nadležnosti redovnih sudova. Takve slučajeve, Sud je proglasio neprihvatljivim kao očigledno neosnovane (vidi slučajeve Ustavnog suda u kojima je odluka Vrhovnog suda bila osporena jer je zahtev za reviziju odbijen iz proceduralnih razloga kao neprihvatljiv: [KI66/18](#), podnosilac Sahit Muçolli, rešenje od 6. decembra 2018. godine; [KI110/16](#), podnosilac Nebojša Đokić, rešenje od 24. marta 2017. godine; [KI24/16](#), podnosilac Avdi Haziri, rešenje od 4. novembra 2016. godine; [KI112/14](#), podnosilac Srboljub Krstić, rešenje od 19. januara 2015. godine; [KI84/13](#), podnosilac Gani, Ahmet i Nazmije Sopaj, rešenje od 18. novembra 2013. godine)”*.
21. Većina, zasnovano i na opštim načelima koja su prethodno razrađena, nije dovela u pitanje činjenicu (i) da nijedna od podnositeljki zahteva ne prelazi zakonom utvrđenu vrednost od 3.000 (tri hiljade) evra; (ii) da zakonska odredba koja utvrđuje zakonski prag *ratione valoris* pred Vrhovnim sudom teži legitimnom cilju, odnosno poštovanju vladavine prava i valjanom sprovođenju pravde. Takođe, u kontekstu (iii) srazmernosti ograničenja za većinu nije bilo sporno (a) da je postupak za podnošenje revizije koherentno i predvidljivo uređen u važećem zakonu; i (b) da ograničenje nije bilo rezultat grešaka učinjenih u toku postupka od strane sudova ili podnositeljki zahteva. Za većinu je bilo sporno samo to da li je u tumačenju važećeg zakona, (c) postojao *“prekomerni formalizam”* od strane Vrhovnog suda i to zbog činjenice da se Vrhovni sud nije pozvao, niti je objasnio odredbu ZPP-a, odnosno njegov član 32, koji se odnosi na način utvrđivanja ukupne vrednosti predmeta spora.
22. S tim u vezi, pozivamo se na član 32. ZPP-a, kojim je utvrđeno, (i) da ukoliko podignuta tužba protiv jednog optuženog uključuje nekoliko zahteva koji se oslanjaju na istu faktičku i pravnu osnovu, onda se vrednost predmeta spora utvrđuje prema sumi opšte vrednosti svih zahteva; i (ii) da se ukoliko tužbeni zahtevi proizilaze iz različite osnove ili ukoliko su podignuti prema nekoliko optuženih, vrednost predmeta spora utvrđuje prema vrednosti svakog zahteva posebno. Međutim, član 32. ZPP-a se poziva na predmet spora u odnosu na tužbu i uređuje je u slučajevima kada je ista podneta (i) protiv jednog tuženog, dok član 32. ZPP-a (ii) ne govori o slučajevima u kojima se radi o više od jednog tužioca, kao što je konkretan slučaj. Takođe, član 32. ZPP-a (iii) ne uređuje način obračuna vrednosti revizije, koja se prema članu 211. ZPP-a odnosi na vrednost koja se pobija revizijom, a ne na ukupnu vrednost spora utvrđenu prema članu 32. ZPP-a. S tim u vezi, a u okolnostima konkretnog slučaja, primećujemo da su i

redovni sudovi odlučivali o svim tužiocima pojedinačno, pa je za oca i majku pokojnog iznos naknade materijalne i nematerijalne štete koju su utvrdili sudovi bio veći, a za sestre manji, i u tom pogledu sudovi nisu bili u mogućnosti da dosude jedinstven iznos svim tužiocima.

23. Stoga, u ovom okolnostima, smatramo da je Vrhovni sud procenio iznos revizije na osnovu člana 268. ZPP-a u vezi sa prostim (običnim) suparničarstvom, u kome je svaki od suparničara stranka za sebe, dok bi zajednička vrednost koja se pobija revizijom došla do izražaja samo ako bi se primenio član 269. ZPP-a, kojim je propisano da, “*Ukoliko se prema zakonu ili zbog prirode pravnog odnosa spor može da se reši samo na isti način prema svim suparničarima (jedinstveno suparničarstvo) u tom slučaju oni se svi smatraju kao jedna jedina parnična stranka*”. U okolnostima konkretnog predmeta to nije bio slučaj jer je, uprkos tome što se spor bio povezan sa istim činjeničnim i pravnim osnovama, svaka od podnositeljki zahteva podnela reviziju za naknadu štete u odnosu na iznose koje im je dosudio Apelacioni sud i da bi kao rezultat toga snosila posledice u pogledu zakonskih radnji prema svom delu tužbe, nezavisno od ostalih suparničara.
24. Shodno tome, smatramo da u konkretnom slučaju, odlučujući za utvrđivanje vrednosti spora po reviziji, nije bio član 32. ZPP-a jer se ovaj član odnosi na ukupnu vrednost spora prilikom podnošenja tužbe, a ne na vrednost koja se pobija revizijom, kako je utvrđeno članom 211. ZPP-a. Sporno je bilo da li se u konkretnom slučaju primenjuju odredbe člana 268. ZPP-a koje se odnose na prosto (obično) suparničarstvo ili odredbe člana 269. ZPP-a koje se odnose na jedinstveno suparničarstvo. Prema tome, s obzirom da je svaka stranka u postupku bila stranka za sebe, u odnosu na koju je pojedinačno utvrđen iznos naknade od strane Apelacionog suda i spor nije morao da bude rešen na isti način za sve podnositeljke zahteva jer revizija jedne stranke nije imala posledice i po druge stranke, kako je utvrđeno članom 269. ZPP-a. Prema tome, u konkretnom slučaju su primenljive odredbe člana 268. ZPP-a koje se odnose na prosto (obično) suparničarstvo.
25. Stoga, u okolnostima konkretnog slučaja, smatramo da odlučivanje Vrhovnog suda nije rezultiralo “*prekomernim formalizmom*”. To pre svega iz razloga što se ispostavlja da što se tiče obračuna vrednosti koja se pobija revizijom kada je u pitanju prosto (obično) suparničarstvo, Vrhovni sud ima sudsku praksu koja je koherentna i koju primenjuje na dosledan način.
26. Stoga, na osnovu napred navedenog, i uz poštovanje prema većini, smatramo da je za rešenje [Rev. br. 216/2023] Vrhovnog suda od 19. juna 2023. godine, trebalo utvrditi da nije u suprotnosti sa članom 31. [Pravo na pravično i nepristrasno suđenje] Ustava Republike Kosovo u vezi sa stavom 1. člana 6. [Pravo na pravično suđenje] Evropske konvencije o ljudskim pravima.

S poštovanjem podnele sudije:

Remzije Istrefi –Peci

Enver Peci

Jeton Bytyqi

